

Aage Huulgaard
Niels Jespersensvej 6, 3. tv.
2000 Frederiksberg
Tlf.: 26 13 15 03
E-mail: aage.huulgaard@privat.dk

Referencenotat om DCUM's undersøgelser

1. Indledning

Ved henvendelse af 16. august 2005 bad DCUM mig om at overveje, om der kunne udarbejdes et generelt notat om forskellige spørgsmål i forbindelse med de undersøgelser om undervisningsmiljøstandard og undervisningsmiljøaktiviteten på uddannelsesstederne, som DCUM i overensstemmelse med sin opgavebeskrivelse foretager.

Dette notat, der har karakter af en generel reference til de krav, der stilles til det offentlige behandling af oplysninger fra borgerne, udgør min besvarelse af DCUM's forespørgsel.

2. Problemstilling

Problemstillingen i notatet koncentrerer sig - i lyset af de regler, der gælder for både privates og offentlige myndigheders behandling af personoplysninger og af de regler, der gælder om adgang til oplysninger hos disse - om en række delelementer i forbindelse med DCUM's undersøgelser.

I nedenstående beskrivelse omtales centrale punkter i DCUM's undersøgelsesprocesser:

- Undersøgellesdesign
- Databehandling, herunder dataindsamling
- Begrebet personoplysningers betydning for konkrete forholdsregler og foranstaltninger
- Fortrolighed og videregivelse
- Samtykke
- Oplysningspligt og indsigtret
- Eventuel anmeldelse af undersøgelser til Datatilsynet
- Offentliggørelse af undersøgelsesresultater.

3. Retsregler

Regler, der kan have betydning for DCUM's undersøgelser, findes i alt væsentligt i persondataloven¹ og i offentlighedsloven.²

Forvaltningsloven derimod finder ikke anvendelse, idet denne lov gælder for sager, hvori der er eller vil blive truffet afgørelse.

Da DCUM ikke er udstyret med afgørelseskompetence i forhold til undervisningsmiljøspørgsmål, gælder forvaltningsloven således heller ikke for DCUM's undervisningsmiljøundersøgelser.

3.1. Persondataloven

For så vidt angår reglerne i persondataloven, er især følgende emner af interesse:

3.1.1. Databehandling

Det fremgår af persondatalovens § 1, stk. 1, at loven

”gælder for behandling af personoplysninger, som helt eller delvis foretages ved hjælp af elektronisk databehandling, og for ikke-elektronisk behandling af personoplysninger, der er eller vil blive indeholdt i et register.”.

I lovens § 3, nr. 2, beskrives behandling som:

”Enhver operation eller række af operationer med eller uden brug af elektronisk databehandling, som oplysninger gøres til genstand for.”

Som det fremgår, gælder loven for alt, hvad der foretages fra indsamling af data til, de slettes eller arkiveres.

I lovens § 5 fastsættes, at oplysninger skal behandles i overensstemmelse med god databehandlingsskik, hvorved forstås, at den dataansvarlige nøje skal overholde reglerne i loven såvel i ånd som bogstav og ikke må forsøge at omgå reglerne. Det indebærer især, at

- behandling skal være lovlig og rimelig, dvs. i overensstemmelse med god databehandlingsskik
- princippet om formålsbestemthed (finalité-princippet) skal gælde for behandling af oplysning
- oplysninger, som behandles, skal være tilstrækkelige og relevante samt undergivet et proportionalitetsprincip
- der skal ske fornøden kontrol af behandlede oplysningers rigtighed
- opbevaring af identificerbare oplysninger skal være nødvendig

Efter bestemmelsen i lovens § 10, stk. 1, må der alene ske behandling af såkaldt følsomme oplysninger, om fx helbredsforhold, hvis det sker med henblik på at udføre statistiske eller videnskabelige undersøgelser af væsentlig samfundsmæssig betydning, og hvis behandlingen er nødvendig for undersøgelserne. Oplysningerne må heller ikke senere behandles til andet end disse formål.

3.1.2. Personoplysninger

¹ Lov nr. 429 af 31. maj 2000, med senere ændringer, om behandling af personoplysninger og de i medfør heraf udstedte regler og retningslinier/vejledninger

² Lov nr. 572 af 19. december 1985, med senere ændringer, om offentlighed i forvaltningen

I lovens § 3, nr. 1, fastlægges, at der ved personoplysninger forstås:

”Enhver form for information om en identificeret eller identificerbar person (den registrerede).”

Definitionen af personoplysninger og af databehandling i lovens § 3, sammenholdt med bestemmelsen i § 1, stk. 1, om lovens anvendelsesområde, betyder, at kun fuldt ud anonymiserede oplysninger, der ikke kan genskabes i identificerbar form, falder uden for lovens anvendelsesområde, fordi lovens vigtigste hensigt er integritetsbeskyttelse.

3.1.3. *Dataindsamling*

I forbindelse med dataindsamling og anden databehandling påkalder især følgende delelementer sig interesse. De er begrebsbestemt i persondatalovens § 3, nr. 3 – 7 og handler om

- register med personoplysninger (register), hvorved forstås enhver struktureret samling af oplysninger, der er tilgængelige efter bestemte kriterier, hvad enten denne samling er placeret centralt, decentralt eller er fordelt på et funktionsbestemt eller geografisk grundlag.

Begrebet finder nærmest anvendelse på en journal eller andet lignende kartoteksmæssigt system.

- dataansvarlig, hvorved forstås den fysiske eller juridiske person, offentlige myndighed, institution eller ethvert andet organ, der alene eller sammen med andre afgør, til hvilket formål og med hvilke hjælpemidler der må foretages behandling af oplysninger.

Den dataansvarlige har ansvaret for, at lovens bestemmelser er opfyldt. Desuden udøver den dataansvarlige bestemmelsesretten i forhold til, hvordan persondata behandles.

- databehandler, hvorved forstås den fysiske eller juridiske person, offentlige myndighed, institution eller ethvert andet organ, der behandler data på den dataansvarliges vegne.

Som det fremgår, har databehandleren, hvad enten der er tale om en intern eller en ekstern operatør, fx et servicebureau, der udfører opgaver i forbindelse med dataindsamling eller anden behandling, fx datavurdering, som udgangspunkt ikke noget ansvar og dermed heller ikke selvstændig råderet over de data, der behandles. Derimod handler pågældende på den dataansvarliges vegne.

- tredjemand, hvorved forstås enhver anden fysisk eller juridisk person, offentlig myndighed, institution eller ethvert andet organ end den registrerede, den dataansvarlige, databehandleren og de personer under den dataansvarliges eller databehandlerens direkte myndighed, der er bemyndiget til at behandle oplysninger.

Fastlæggelsen af begrebet tredjemand har især betydning for adgangen til at videregive data.

- modtager, hvorved forstås den fysiske eller juridiske person, offentlige myndighed, institution eller ethvert andet organ, hvortil oplysningerne meddeles, uanset om der er tale om en tredjemand. En myndighed, som vil kunne få meddelt oplysninger som led i en isoleret forespørgsel, betragtes ikke som modtager.

Som det fremgår, omfatter begrebet modtager enhver, der får oplysninger fra den dataansvarlige, dvs. den registrerede, databehandler, tredjemænd samt personer, der er ansat hos sådanne eller hos den dataansvarlige. Begrebsfastlæggelsen har især betydning i forhold til data, der skal meddeles som led i retten til indsigt og til oplysning samt i forhold til anmeldelse.

I forhold til spørgsmålet om isoleret forespørgsel bemærkes, at det forudsættes, at der er tale om indhentelse af enkeltstående oplysninger og ikke om systematiske forespørgsler.

Både god databehandlingskik og lovens § 5, stk. 2, fastlægger, at indsamling af oplysninger skal ske til udtrykkeligt angivne formål. Senere behandling må ikke være uforenelig hermed. Senere behandling af sådanne oplysninger, der alene sker i historisk, statistisk eller videnskabeligt øjemed, anses ikke for uforeneligt med det oprindelige formål.

Bestemmelsen i lovens § 6, stk. 1, om samtykke omfatter også dataindsamling.

Bestemmelserne i lovens kapitler 8 og 9³ om oplysningspligt over for den registrerede og om den registreredes indsigtsret gælder også for dataindsamling.⁴

3.1.4. Fortrolighed

Persondataloven udgår i sine principper og formuleringer fra, at der er fortrolighed med hensyn til de personoplysninger, der behandles. Det skyldes især et ønske om at sikre den enkelte person mod krænkelse af dennes integritet.

Fortrolighedens karakter og omfang knyttes tæt til de beskyttelseshensyn, der er nævnt i straffelovens § 152 og i forvaltningslovens §§ 27 og 28. Hertil knytter sig også især et generelt videregivelsesforbud. De områder, der nyder den særlige beskyttelse efter de nævnte bestemmelser, drejer sig især om helbredsforhold, religiøse forhold og lignende følsomme områder.

I persondatalovens sammenhæng kan fortroligheden og det generelle videregivelsesforbud brydes af et samtykke fra den person, om hvem der behandles oplysninger.

3.1.5. Samtykke

Persondatalovens § 3, nr. 8, fastlægger om den registreredes samtykke:

”Enhver frivillig, specifik og informeret viljetilkendegivelse, hvorved den registrerede indvilger i, at oplysninger, der vedrører den pågældende selv, gøres til genstand for behandling.”

Hovedreglen i persondataloven om samtykke findes i § 6, stk. 1, hvorefter behandling af oplysninger kun må finde sted, hvis den registrerede har givet sit samtykke hertil.

Det ligger i begrebsfastlæggelsen, at samtykket skal være reelt frivilligt ment og ikke meddelt under tvang.

Det skal være specifikt således, at det klart fremgår, hvad der konkret er meddelt samtykke til, herunder de oplysningstyper, som samtykket vedrører,

³ Se nærmere afsnittene 3.1.6 og 3.1.7

⁴ Til bestemmelserne knytter sig Datatilsynets vejledning nr. 126 af 10. juli 2000 om registreredes rettigheder efter reglerne i kapital 8.10 i lov om behandling af personoplysninger

det formål, hvortil oplysninger indsamles og behandles, samt hvilke behandlingsformer der anvendes.

Samtykket skal være udtrykkeligt. Dette betyder, at det ikke kan gives stiltiende eller indirekte.

At samtykket skal være informeret betyder, at der skal gives (skriftlig eller digital) oplysning om eventuelle konsekvenser af, at samtykke nægtes. Kun på denne måde kan samtykket fungere som en effektiv garanti mod, at en persons integritet krænkes.

Det antages i almindelighed, at forældre til mindreårige børn kan give samtykke på børnenes vegne. Det må dog i det konkrete tilfælde, bl.a. ud fra oplysningernes karakter, vurderes, om et sådant samtykke kan accepteres.

Det mindreårige barn kan på egen formentlig selv give samtykke, medmindre der findes regler, som taler herimod. Det er dog en betingelse, at den pågældende mindreårige har den modenhed, som er nødvendig for at forstå og overse konsekvenserne af samtykket.⁵

Der stilles ikke formkrav, hvilket betyder, at det kan ske mundtligt, digitalt eller på anden måde skriftligt. I visse situationer vil det dog, af bevismæssige grunde, kunne kræves skriftligt. Der kan meddeles samtykkefuldmagt til andre. For umyndige kan værger, efter en konkret vurdering, meddele samtykke

Efter lovens § 38 kan et samtykke til enhver tid tilbagekaldes. Det betyder, at videre behandling som hovedregel ikke længere lovligt kan finde sted.

3.1.6. Oplysningspligt

Efter lovens kapitel 8 (§§ 28 og 29) har den dataansvarlige eller dennes repræsentant i forbindelse med dataindsamling uanset, om det sker hos den registrerede eller andre, pligt til at give den, om hvem der indsamles data, meddelelse bl.a. om

- hvem der indsamler data
- formålet med dataindsamlingen
- hvorvidt det er frivilligt at besvare stillede spørgsmål
- om ret til indsigt

Bestemmelsen vil typisk finde anvendelse, når dataindsamling ikke sker på den registreredes initiativ. Hvis pågældende allerede er bekendt med dataindsamlingen og de øvrige forhold i forbindelse hermed, er den dataansvarlige ikke forpligtet til at give den påkrævede meddelelse.

3.1.7. Indsigtsret

Lovens kapitel 9 (§ 31) fastsætter en pligt for den dataansvarlige til at give en person, der begærer det, oplysning om, hvorvidt der behandles oplysninger om vedkommende. Hvis der behandles sådanne oplysninger, skal pågældende på en letforståelig måde have meddelelse om

⁵ Der kan her findes en vejledning i loven om patienters retsstilling, hvor der, som udgangspunkt, er fastlagt en 15-års grænse

- hvilke oplysninger der behandles
- behandlingens formål
- kategorierne af oplysningsmodtagere
- tilgængelig information om, hvorfra oplysningerne stammer.

Efter bestemmelsen gælder, at der skal foreligge en begæring, og at oplysningerne således meddeles på den registreredes initiativ.

Det gælder desuden, at der skal være tale om oplysninger, der aktuelt behandles.

3.1.8. Anmeldelse til Datatilsynet

Reglerne om anmeldelse til Datatilsynet fremgår af lovens kapitel 12 (§§ 43 – 47).⁶

Hensigten med regler om anmeldelse er at skabe en generel åbenhed med hensyn til, hvad der registreres både i den offentlige forvaltning og hos private.

Det er et hovedprincip bag reglerne om anmeldelse af databehandling, at behandlingen omfatter personoplysninger således, som dette begreb er afgrænset i loven.

Hovedreglen i § 43 er, at den dataansvarlige eller dennes repræsentant forud for iværksættelse af databehandling skal foretage anmeldelse af databehandlingen til Datatilsynet.

Anmeldelsen skal bl.a. indeholde oplysninger om

- behandlingens betegnelse og formål
- en generel beskrivelse af behandlingen
- tidspunkt for databehandlingens start
- tidspunkt for slettelse af data

Hensigten den forudgående anmeldelse er at indhente Datatilsynets udtalelse med henblik på eventuelt at ændre den planlagte databehandling.

Hvis databehandlingen ikke omfatter oplysninger af fortrolig karakter, skal der ikke ske forudgående anmeldelse. Der er i form af en bekendtgørelse fastsat udfyldende regler for undtagelse fra pligten til at foretage anmeldelse uanset, at der ved den nævnte behandling anvendes identifikationsoplysninger, herunder cpr.nr.⁷

Blandt de systemer, der er undtaget, handler § 11 om undervisningssystemer. Af bestemmelsen fremgår, at der er tale om behandlinger, som foretages i forbindelse med administration og planlægning af undervisning, og som ikke omfatter fortrolige oplysninger om værger, personale og andre. Det er i bestemmelsen nævnt, at det drejer sig om

- eksamenskarakterer og bedømmelser
- oplysninger om sygefravær og perioder

⁶ Til bestemmelsen knytter sig Datatilsynets vejledning nr. 125 af 10. juli 2000 om anmeldelse i henhold til kapitel 12 i lov om behandling af personoplysninger

⁷ Bekendtgørelse nr. 529 af 15. juni 2000 om undtagelse fra pligten til anmeldelse af visse behandlinger, som foretages af den offentlige forvaltning

- oplysninger om begrundelsen for andet fravær end fravær på grund af sygdom
- oplysninger om særlige undervisningsforanstaltninger og dispensationer fra undervisning, bortset fra oplysninger om begrundelsen herfor.

3.1.9. Offentliggørelse af undersøgelsesresultater

Persondataloven indeholder ikke selvstændige bestemmelser om offentliggørelse af undersøgelsesresultater.

Derimod er det resultat, der består i uddata, der generes fra et register, omfattet af lovens behandlingsbegreb.

3.2. Offentlighedsloven

For så vidt angår *offentlighedsloven* koncentrerer interessen sig om den almindelige offentligheds adgang til en undersøgelse og dens resultater.

Udgangspunktet for lovreguleringen er, at der skal være adgang til de oplysninger, som behandles i den offentlige sektor. Det fremgår af lovens § 4, hvorefter enhver kan forlange at blive gjort bekendt med de oplysninger, som findes i den offentlige forvaltning, herunder offentlige institutioner.

Det fremgår af reglen i § 4, stk. 1, 2. pkt., at en forvaltningsmyndighed kan give aktindsigt i videre omfang, medmindre andet følger af reglerne om tavshedspligt og fortrolighed. Disse regler findes dels i forvaltningsloven dels i straffeloven og omfatter såkaldt personfølsomme oplysninger.⁸

Justitsministeriet har i en til loven knyttet vejledning anbefalet, at adgangen til ”udvidet aktindsigt” benyttes i størst muligt omfang, dog med respekt af det nævnte ”tavshedshensyn”.

Den almindelige adgang til oplysninger i den offentlige forvaltning kan begrænses af forskellige årsager. En af disse kan være det offentliges interesse i at kunne udarbejde (evt. videnskabelige) undersøgelser.⁹

Efter reglen i lovens § 10, nr. 5, er det nemlig muligt at undtage grundoplysninger til brug for sådanne undersøgelser fra den almindelige aktindsigt. Derimod er resultaterne af undersøgelsen offentligt tilgængelige efter den almindeligt gældende hovedregel.

4. DCUM's undersøgelsestyper

DCUM's undersøgelser drejer sig typisk om at

- afdække undervisningsmiljøniveauet både på det enkelte undervisningssted og på uddannelsesstederne samlet set
- afdække undervisningsmiljøindsatsen og dennes intensitet på de enkelte uddannelsessteder og på uddannelsesstederne samlet set

I forbindelse med undersøgelsesaktiviteten er det karakteristisk, at

- der ikke foretages myndighedssagsbehandling i forhold til den enkelte respondent (dataleverandør)

⁸ Se nærmere herom ovenfor i afsnit 3.1.4

⁹ Efter persondatalovens ikrafttræden vil denne lov dog i de fleste tilfælde dække dette område, hvis personidentifikation anvendes som grundlag for registreringer

- den enkelte uddannelsessøgende optræder som respondent og dermed afgiver de data, der er nødvendige for den enkelte undersøgelses gennemførelse
- der ved undersøgelsens præsentation over for den enkelte respondent gives tilstrækkelig oplysning til, at respondenterne kan overskue konsekvenserne for sit vedkommende af sin besvarelse
- den enkelte respondent gennem besvarelse af spørgsmål må anses for at have givet samtykke til, at oplysninger fra pågældende (besvarelsen) behandles og anvendes i den konkrete undersøgelse
- den enkelte respondent ikke via undersøgelsesmaterialet kan identificeres af den dataansvarlige eller dennes repræsentant(er)
- den enkelte respondent er anonym i den forstand, at det ikke – via undersøgelsesmateriale, undersøgelsesmetode eller på anden måde - er muligt for nogle af de i undersøgelsen involverede, hvad enten der er tale om respondent, dataansvarlig eller andre i undersøgelsen involverede, at identificere den enkelte respondent
- det er muligt for de(n) undersøgelsesansvarlige på det enkelte uddannelsessted at få adgang til genererede resultater for det enkelte uddannelsessted (samlet set) eller på klasseniveau eller andet, lignende niveau, men alene for sit eget område
- det er muligt for den almindelige offentlighed - ved en søgning på DCUM's hjemmeside - at få adgang til de samlede genererede resultater for samtlige de i undersøgelsen repræsenterede uddannelsessteder (på landsplan)
- undersøgelsesresultaterne og de tilgrundliggende data, når den pågældende "undersøgelseskampagne" er tilendebragt, kan destrueres, men ikke nødvendigvis bliver det.¹⁰

5. Vurdering af DCUM's undersøgelser i forhold til en række relevante punkter

Ved vurderingen af DCUM's typiske undersøgelser i forhold til at tilgodese lovgivningens beskyttelseshensyn og dermed til at iværksætte de sikkerhedsforanstaltninger, som imødekommer de omhandlede hensyn, kan der især peges på:

5.1. Undersøgelserdesign

Forud for hver undersøgelses beslutning og iværksættelse er det vigtigt at få klarlagt mål og metode (undersøgelserdesign).

Undersøgelserdesignet bestemmer nemlig omfanget af de foranstaltninger, der skal foretages i forbindelse med den enkelte undersøgelse.

Da DCUM må anses for dataansvarlig, påhviler der centret en række forpligtelser i forbindelse med undersøgelsers gennemførelse. Det vil derfor være helt naturligt, at en række af de foranstaltninger, der i givet fald skal iværksættes for at opfylde de pålagte forpligtelser, tilrettelægges i forbindelse med fastlæggelsen af design for den enkelte undersøgelse.

¹⁰ Efter persondatalovens § 5, stk. 5, jf. § 14, er der pligt til at destruere oplysninger eller overføre dem til arkiv efter arkivlovgivningen, når den aktuelle interesse i behandling ikke længere er til stede

Så vidt det, af det forelagte materiale, kan skønnes, foretager DCUM altid en sådan gennemgang forud for iværksættelsen af generelle undersøgelser og dermed som et integreret led i enhver undersøgelsestilrettelæggelse.

De undersøgelser, som DCUM foretager, er typisk udformet som besvarelse af spørgeskemaer.

Hver respondent (elev) i undersøgelsen skal udfylde et spørgeskema med antal rubrikker, som den enkelte elev besvarer/afkrydser. Spørgeskemaet findes under pågældende undersøgelse på DCUM's hjemmeside.

Den enkelte skole/klasse tilmelder sig undersøgelsen. Når antallet af klasser/hold er meddelt til DCUM's undersøgelse, udskrives via edb-systemet for undersøgelsen et antal adgangskoder, der svarer til det antal elever/studerende, der angivet som deltagere/respondenter i undersøgelsen.

De(n) undersøgelsesansvarlige på det enkelte uddannelsessted sørger herfor, at tilfældige adgangskoder gives videre til den enkelte lærer for en klasse/et hold.

5.2. Databehandling, herunder dataindsamling

Den måde, hvorpå databehandling ved den enkelte undersøgelse finder sted, har afgørende betydning for, hvordan det ansvar og de pligter, der påhviler DCUM som dataansvarlig, kan opfyldes.

Det er her afgørende, om den enkelte respondent selv foretager den del af databehandlingen, som består i dataindsamlingen, der senere genereres af det elektroniske system med henblik på samlede resultater (uddata).

Det er ligeledes afgørende, at DCUM fra starten af den konkrete undersøgelse har iværksat alle nødvendige foranstaltninger for at sikre den enkelte respondents anonymitet fuldt ud.

Når den enkelte respondent har fået udleveret sin adgangskode, kan den pågældende elev/studerende starte sin besvarelse. Når denne er afsluttet, har pågældende ikke længere mulighed for at få kontakt med de indtastede data.

5.3. Begrebet personoplysningers betydning for konkrete forholdsregler og foranstaltninger

Det fremgår af det ovenfor anførte, at afgrænsningen af personoplysninger har helt afgørende betydning for, om persondataloven finder anvendelse i forhold til den konkrete undersøgelse, som DCUM foretager.

Helt kort og præcist kan retsstillingen udtrykkes således:

Hvis personoplysninger i en konkret undersøgelse har karakter af information om en identificeret eller identificerbar person falder behandlingen af de pågældende oplysninger inden for persondatalovens område. Hvis dette ikke er tilfældet, fordi der er tale om fuldt ud anonymiserede data, er undersøgelserne ikke omfattet af loven.

I DCUM's undersøgelser er der sikret anonymitet fuldt ud.

5.4. Fortrolighed og videregivelse

I det omfang, hvor følsomme oplysninger indgår i undersøgelserne, stilles der i princippet uanset, om der er tale om, at en konkret undersøgelse er omfattet af persondataloven eller ej, krav om særlig sikkerhed for behandlingen af oplysninger.

Hvis den konkrete undersøgelse er designet således, at der er tale om fuldt ud anonymiserede oplysninger, må sikkerhedsforanstaltningerne anses for at være opfyldt.

Da der samtidig typisk er begrænset videregivelse af undersøgelsesresultaterne, og da modtagerne af de undersøgelsesresultaterne ikke har mulighed for at identificere den enkelte respondent, vil der ikke være behov for at overveje videre sikkerhedsforanstaltninger.

Der bortses her fra den helt teoretiske mulighed for, at den dataansvarlige – ved en kobling mellem den i forhold til DCUM eksterne systemudvikler og den person på det enkelte uddannelsessted, som udleverer adgangskode til besvarelsen - herved kunne få adgang til at identificere den enkelte respondent.

5.5. Samtykke

Da databehandling, herunder især dataindsamling, typisk sker ved den enkelte respondents aktivitet, må samtykkekravet anses for givet, hvis de oplysninger, der medfølger undersøgelsesmaterialet, er tilstrækkeligt fyldestgørende i forhold til de krav, der stilles til samtykke.

I forbindelse med DCUM's undersøgelser gives en sådan information i adækvat omfang og i et let tilgængeligt og letforståeligt sprog.

Der stilles, som tidligere anført, ikke noget formkrav til samtykket. Da det kan gives fuldstændigt formløst, kan det gives ved en tilkendegivelse på spørgeskemaet om, at besvarelse af spørgsmål samtidig indebærer det nødvendige samtykke til behandling.

Med henblik på at sikre, at også elever under 15 år kan deltage i undersøgelser, er det vigtigt, at både den generelle information til og om undersøgelserne og elevdeltagelse i besvarelse er så udførlige som muligt, og at den enkelte deltager har klarhed over sin deltagelse i undersøgelsen.

5.6. Oplysningspligt og indsigt

DCUM har som dataansvarlig pligt til at give oplysning om dataindsamling, ligesom DCUM skal give indsigt i den konkrete undersøgelse/databehandling.

I praksis spiller pligten efter lovgivningen til at give oplysning og indsigt mindre betydning ved DCUM's undersøgelser.

For det første er det led i DCUM's generelle undersøgelsesdesign at give omfattende oplysninger om den konkrete undersøgelse. Disse oplysninger opfylder både kravene i henhold til persondataloven til oplysning efter begæring og de tilsvarende krav efter offentlighedsloven, sidstnævnte dog med den undtagelse, der følger af reglerne om offentlige undersøgelser.

For det andet er den enkelte respondent forud for sin besvarelse (dataleverance) omfattende oplyst om undersøgelsen, herunder dens form og gennemførelse samt sikringen af anonymitet.

For det tredje har den enkelte respondent ikke behov for indsigt, idet pågældende selv har leveret de data, som indgår i undersøgelsen, og dermed allerede har kendskab til dem.

For det fjerde vil det på grund af undersøgelsesdesignet og den herved sikrede anonymitet ikke være muligt for DCUM – som dataansvarlig – at efterkomme en anmodning om indsigt, fordi respondentens besvarelse efter

afslutningen af besvarelsen indgår anonymt i databasen og derfor ikke lader sig udskille.

5.7. Eventuel anmeldelse af undersøgelser til Datatilsynet

Som dataansvarlig består der en pligt for DCUM til at overveje anmeldelsespligten inden iværksættelse af en enhver undersøgelse.

I det omfang, hvor der ikke behandles fortrolige oplysninger, der er identificerbare, bortfalder ikke alene pligten til forudgående anmeldelse, men også pligten til i det hele at foretage anmeldelse til Datatilsynet.

Det er ovenfor fastslået, at der ved DCUM's generelle undersøgelser fra starten af en undersøgelse er skabt sikkerhed for, at behandlingen af oplysninger sker fuldt ud anonymt.

Kravet om anmeldelse til Datatilsynet af denne type undersøgelser er derfor ikke aktuelt.

5.8. Offentliggørelse af undersøgelsesresultater.

Som et vigtigt led i DCUM's undersøgelser skal de generede data og undersøgelsesresultater kunne bruges i det fortsatte arbejde med at forbedre undervisningsmiljøet.

Det skal kunne ske ved at uddrag af delresultater til det enkelte uddannelsessted eller klasseniveau, ligesom det skal være muligt at udtrække et samlet resultat for niveauet på samtlige uddannelsessteder.

Dette er da også muligt. Herved lever DCUM op til de almindelige krav til offentlige institutioner om at offentliggøre resultater af deres arbejde og til de særlige krav, der gælder for DCUM til at stille undersøgelsesresultater til rådighed for det videre arbejde med udviklingen af undervisningsmiljøet på det enkelte uddannelsessted.

Offentliggørelse af undersøgelsesresultater eller uddata er ved de hidtil kendte undersøgelser reguleret på en sådan måde, at det ikke har været muligt at underminere det for undersøgelserne gældende anonymitetsprincip.

6. Samlet konklusion

På baggrund af en vurdering af de generelle undersøgelser fra DCUM, som jeg hidtil er blevet præsenteret for, er det min samlede konklusion, at undersøgelserne i deres udgangspunkt ikke er omfattet af persondataloven og dennes integritetsbeskyttelse. De er dermed heller ikke omfattet af persondatalovens krav til særlige foranstaltninger i forbindelse med undersøgelserne.

Dette skyldes især, at

- DCUM ved de hidtil anvendte undersøgelser har opereret med fuldt ud anonymiseret databehandling, herunder især ved dataindsamling og ved fremskaffelse af uddata
- den enkelte respondent ikke har adgang til de afleverede data efter, at besvarelsen er afsluttet
- der ikke kan skabes forbindelse mellem den enkelte besvarelse og undersøgelsesresultaterne

Det er tillige min opfattelse, at der i offentlighedsloven er hjemmel til at undtage grundoplysningerne fra aktindsigt, men at der ved anmodning herom skal gives indsigt i forhold til de generelle resultater. Det er min opfattelse, at DCUM ikke selvstændigt skal henlede opmærksomheden herpå, men alene tage stilling hertil ved konkret anmodning.

For sikkerheden ved undersøgelserne gælder tillige, at

- det af DCUM hidtil anvendte undersøgelsesdesign indebærer, at respondenterne selv er dataleverandører og dermed har taget stilling til deres deltagelse i databehandlingen
- respondenterne på denne måde har givet databehandlingssamtykke
- offentliggørelse og videregivelse er begrænset til anonyme, genererede data.

På denne baggrund må det anbefales, at de i dette notat indeholdte synspunkter overvejes i forbindelse med udformningen af enhver fremtidig undersøgelse i DCUM's regi.

Frederiksberg, 9. oktober 2005

Aage Huulgaard